

Õiguskantsler

[ ]

Meie 28.06.2024 nr 7-5/240737/2403876

Tallinna Haridusamet
haridusamet@tallinnlv.ee

Õpilase koolist väljaarvamine

Lugupeetud gümnaasiumi direktor
Lugupeetud Tallinna Haridusameti juhataja

Õiguskantsler sai avalduse lapsevanemalt, kes ei ole rahul, et [gümnaasium] otsustas tema lapse koolist välja arvata.

Põhikoolil ja gümnaasiumil ei ole hariduspõhiõiguse tagamisel olemuslikku erinevust: seadus näeb ette, et kool peab õpilasele probleemide korral abi pakkuma. Koolist väljaarvamist ei saa otsustada kergekäeliselt, väljaarvamine on äärmuslik abinõu olukorras, kus kool on õpilase keerulist olukorda märganud ja talle piisavalt tuge pakkunud, aga vaatamata sellele ei ole õpilane valmis reeglitest kinni pidama.

Leian, et kool ei teinud õpilase koolist väljaarvamise otsust õiguspäraselt, sest kool on jätnud olulised asjaolud ja [.....]i huvid välja selgitamata ning puudub põhjendus miks on juba rakendatud mõjutusmeetmetest hoolimata vaja [.....] koolist välja arvata.

Puudusi on ka õpilasele tehtud kirjalikes noomitustes, kuna ka õiguskantslerile antud selgituste abil pole võimalik hinnata, kas rakendatud meetmed olid põhjendatud, asjakohased ja proportsionaalsed ning [.....]i huvides parimad.

Juhtumi asjaolud

1. [ ].

2. [ ]

3. [ ]

4. [ ]

5. [ ]

6. [ ]

7. On teada, et [.....] soovis sügisel (enne noomituste tegemist) koolipsühholoogilt tuge, kuid kool ei saanud seda vajalikul ajal pakkuda. Direktori selgitas, et abi ei saanud anda, sest kooli psühholoog oli samal ajal pikemalt haiguslehel.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Rakendatud mõjutusmeetmed ja õpilase koolist väljaarvamine

8. Kool tegi [.....]ile esimese kirjaliku noomituse [ ] 2023 (direktori [ ].2023 käskkiri nr [ ]). Noomituse põhjuseks toodi [gümnaasiumi] kodukorra § [ ] punktis [ ] sätestatud nõude rikkumine. See punkt sätestab, et õpilane ei või omada ega kasutada koolis keelatud aineid ega esemeid (alkohoolsed joogid, tubakatooted, narkootikumid, mürgised ained, plahvatus- ja tuleohtlikud ained, pürotehnika, ennast ja teisi ohustavad terariistad ja relvad).

9. Teine kirjalik noomitus tehti [.....]ile [ ] 2023 (direktori [ ].2023 käskkiri nr [ ]). Põhjuseks oli [gümnaasiumi] kodukorra § [ ] lõike [ ] punktis [ ] sätestatud nõude rikkumine. Selle punkti kohaselt on õpilasel keelatud kasutada füüsilist ja vaimset vägivalda ning end ebatsensuurselt väljendada.

10. Kool arvas [ ] 2023 direktori käskkirjaga (nr [ ]) [.....]i koolist välja, tuginedes põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ([PGS](#)) § 28 lõike 1 punktile 4. Selle punkti järgi võib õpilase koolist välja arvata, kui ta oma käitumisega ohustab teiste turvalisust koolis või rikub korduvalt kodukorda. Ka [gümnaasiumi] kodukorra § [ ] lõike [ ] punktis [ ] on öeldud, et gümnaasiumiõpilane arvatakse koolist välja, kui õpilane rikub korduvalt kodukorda.

Lapse huvides otsuste tegemine

11. Seadus paneb koolile kohustuse õpilast toetada. PGS § 37 lõikes 2 on sätestatud, et vajaduse korral tagatakse õpilasele koolis vähemalt eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi abi.

12. Seaduse kohaselt on võimalik käitumisprobleemidega õpilase suhtes rakendada mitmesuguseid tugi- ja mõjutusmeetmeid, mis on sätestatud PGS §-s 58. Koolil tuleb õpilaste probleeme märgata ja mõjutada õpilasi kooli kodukorra kohaselt käituma ja teistest lugu pidama ning ennetada turvalisust ohustavate olukordade tekkimist koolis. Näiteks saab õpilasele tuge pakkuda tugispetsialist, talle võib koostada käitumise tugikava, õpilase käitumist saab arutada tema vanemaga ning konfliktolukorras saab osapooli lepitada, et oleks võimalik saavutada kokkulepe, kuidas edasi toimitakse. Valitud meetmed peavad olema põhjendatud, asjakohased ja proportsionaalsed (PGS § 58 lg 1).

13. Kui kool kaalub õpilase suhtes tugi- või mõjutusmeetme kohaldamist, tuleb ära kuulata õpilase selgitused ja põhjendada talle tugi- või mõjutusmeetme valikut (PGS § 58 lg 2). Alaealise puhul peab kool selle sätte kohaldamisel arvestama lastekaitseaduse nõudeid ([LasteKS](#) § 3). LasteKS § 21 lõike 1 järgi tuleb last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel selgitada välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest.

Lapse huvide väljaselgitamiseks tuleb seaduse kohaselt:

- 1) selgitada välja kõik asjassepuutuvad lapse olukorra ja isikuga seotud asjaolud ning muu teave, mis on vajalik, et hinnata otsuse mõju lapse õigustele ja heaolule;
- 2) selgitada lapsele kavandatava otsuse sisu ja põhjusi, kuulata laps ära tema vanust ja arengutaset arvestades sobival viisil ning võtta lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest tema arvamus arvesse ühe asjaoluna huvide väljaselgitamisel;
- 3) kõiki asjassepuutuvaid asjaolusid kogumis hinnates kujundada põhjendatud seisukoht lapse huvide kohta seoses kavandatava otsusega (LasteKS § 21 lg 2).

Kui lapse huvid erinevad lapse arvamusest või tehakse muul põhjusel otsus, mis ei ühti lapse arvamusega, tuleb selgitada lapsele tema arvamuse arvestamata jätmise põhjusti (LasteKS § 21 lg 3).

Noomituste õigustatus

14. Direktori käskkirjad, millega tehti [.....]ile noomitused alkoholi omamise ja tarvitamise eest ning füüsilise ja emotsionaalse vägivalla ning ebatsensuursete väljendite kasutamise eest ([ ].2023 käskkiri nr [ ] ja [ ].2023 käskkiri nr [ ]), on sisuliselt läbi kaalumata. Neist ei selgu, mis asjaoludel ja kaalutlustel on valitud mõjutusmeede õpilase ja kooli huve silmas pidades põhjendatud, asjakohane ja proportsionaalne. Kuna käskkirjades ega muudes õiguskantslerile kättesaadavates dokumentides ei ole põhjendatud noomituse sobivust, on teadmata, kas kool kaalus ka [.....]i suhtes tugimeetmete rakendamist ning miks kool nende kasutamisest loobus, kuigi [.....] ise oli varem soovinud abi saada koolipsühholoogilt.

15. Direktori [ ] käskkirjast ega muudest õiguskantslerile saadetud materjalidest ei selgu, millistel asjaoludel oli [.....] koolis alkoholi juubes. Õiguskantslerile esitatud materjalidest ei selgu ka, et kool oleks enne noomituse tegemist õpilast ära kuulanud ja tema seisukohti küsinud.

16. Direktori [ ] käskkirjas on selgitatud, et oma käitumisega on õpilane põhjustanud olukorra, kus kaasõpilane tunneb end ohustatuna ega julge õppetöös osaleda. Direktori käskkirjast ega muudest õiguskantslerile saadetud materjalidest ei selgu, millal konkreetselt õpilane vägivalda kasutas või milliseid ebatsensuurseid väljendeid ta kasutas. Vahendatud on vaid kaasõpilase arusaama asjast. Ühtki konkreetset vägivalla või ebatsensuursete väljendite kasutamise olukorda ei ole käskkirjas ega muudes õpilasele kättesaadavates dokumentides kirjeldatud.

17. On teada, et vahetult enne [ ] käskkirja tegemist olid õpilane ja lapsevanem kutsunud kooli kohtumisele, milleks oli kool planeerinud 30 minutit. Kohtumise protokollist selgub, et lapsevanem tegi korduvalt koolile ettepaneku probleeme, sealhulgas kiusamisjuhtumeid, põhjalikumalt (vajadusel ka kogu klassiga) arutada. Õiguskantslerile saadetud materjalidest ei selgu, miks kool lapsevanema ettepanekut ei arvestanud. Kooli direktori selgituse kohaselt ei tunnistanud [.....] kohtumisel kaasõpilase kiusamist, kuid mõõnis, et tema käitumine võis mõjuda kaasõpilasele hirmutavalt.

18. Koolis saab konflikte ja kiusamisjuhtumeid ennetada ja lahendada mitmel moel. Ka õiguskantsleri lasteombudsmani [veebilehel](#) on antud hulk soovitusi, kuidas oleks õige sellistel juhtudel käituda. Konfliktsete olukordade lahendamisel on abi ka taastavast õigusest, mida on lähemalt kirjeldatud näiteks Sotsiaalkindlustusameti [veebilehel](#) ja [Õpetajate Lehes](#). Kool saab teha hirmunud õpilase abistamiseks koostööd Sotsiaalkindlustusameti [ohvriabi](#) meeskonnaga. Kuna direktori käskkirjas pole esitatud kaalutlusi, miks otsustati just kirjaliku noomituse kasuks, ei ole teada, miks kool ei ole kaalunud konflikti osapoolte lepitamist või tugispetsialisti abi osutamist õpilasele, kes käitus väidetavalt hirmutavalt, ja kaasõpilasele, kes tundis end hirmununa (PGS § 58 lg 3, lg 3 p 8).

19. Seega on direktori käskkirjades puudusi, mis ei võimalda ka hiljem õiguskantslerile antud selgituste abil hinnata, kas rakendatud meetmed olid põhjendatud, asjakohased ja proportsionaalsed ning [.....]i huvides parimad.

Hinnang koolist väljaarvamise õiguspärasusele

20. Gümnaasiumiõpilane arvatakse koolist välja ka sel juhul, kui ta ohustab oma käitumisega teiste turvalisust koolis või rikub korduvalt kodukorda ([PGS § 28 lg 1 p 4](#)). Õigus haridusele on põhiõigus ([Eesti Vabariigi põhiseaduse § 37](#)). Gümnaasiumi direktori käskkiri koolist väljaarvamise kohta on otsus (haldusakt), mis piirab juurdepääsu haridusele.

21. Sellist otsust tehes tuleb juhendada nii põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest kui ka [haldusmenetluse seadusest](#) (HMS; PGS § 1 lg 3). Koolist väljaarvamise otsus on õiguspärase, kui selle on andnud pädev haldusorgan kehtiva õiguse alusel ja kui see otsus on õigusaktidega kooskõlas, proportsionaalne, kaalutusvigadeta ning vastab vorminõuetele (HMS § 54). Gümnaasiumist väljaarvamise otsus tehakse kirjalikult (HMS § 55 lg 2). HMS § 56 lõige 1 näeb ette, et kirjalikus haldusaktis peab esitama ka otsuse põhjendused. Otsuses tuleb teavitada otsuse vaidlustamise võimaluste, koha, tähtaja ja korra kohta (HMS § 57 lg 1).

22. Enne väljaarvamise otsuse tegemist peab kool selgitama asjas välja olulise tähendusega asjaolud (HMS § 6) ja andma õpilasele (ja tema seaduslikule esindajale) võimaluse esitada asja kohta oma arvamus ja vastuväited (HMS § 40 lg 1; alaealise puhul ka LasteKS § 21).

23. Kuna koolist väljaarvamine piirab põhiõigust haridusele ning võib mõjutada oluliselt noore edasist elukäiku, ei saa koolist väljaarvamise põhjuseks olla igasugune korduv kodukorra rikkumine (nt tundi hilinemine, vahetusjalanõude puudumine vms), vaid sellised rikkumised, mille puhul saab öelda, et haridusele juurdepääsu piiramiseks on kaalukad põhjused ja see on konkreetsel juhul õigustatud.

24. Õiguskantslerile esitatud materjalidest ei nähtu, et kool oleks enne väljaarvamise otsuse tegemist selgitanud välja kõik asjas olulise tähendusega asjaolud ja huvid ning õpilast või tema vanemat koolist väljaarvamise suhtes ära kuulanud. Koolist väljaarvamist on põhjendatud väga üldsõnaliselt: „kui õpilane rikub korduvalt kodukorda“. Seega võib kooli otsusest välja lugeda, et [.....] arvati koolist välja kodukorra korduva rikkumise pärast. Milliste rikkumiste pärast seda otsustati teha, käskkirjast ei selgu.

Kooli hilisemate selgituste kohaselt arvati [.....] gümnaasiumist välja koolis alkoholijoobes viibimise ja kaasõpilase kiusamise pärast. Mõlema teo eest rakendati lühikese aja jooksul mõjutusmeetmena kirjalikku noomitust. Väljaarvamise otsusest ei selgu, millist mõju avaldasid need meetmed [.....]i käitumisele: näiteks kas ta loobus kaasõpilase kiusamisest ja alkoholijoobes koolis viibimisest või tegi seda jätkuvalt. Puudub hinnang, miks on juba rakendatud mõjutusmeetmetest hoolimata vaja [.....] nende tegude pärast koolist välja arvata.

25. Niisiis on kool jätnud olulised asjaolud ja [.....]i huvid välja selgitamata ega ole väljaarvamise otsust põhjendanud nii, et oleks võimalik mõista, miks on [.....]i tegusid arvestades tema koolist väljaarvamine ja seega hariduspõhiõiguse piiramine õigustatud. Otsuse alusel pole ka tagantjärele kooli selgitustele tuginedes võimalik kontrollida, kas koolist väljaarvamine oli tegelikult põhjendatud ja [.....]i huvides parim lahendus.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks (avaldaja andmeteta): Haridus- ja Teadusministeerium, avaldaja

Marje Kask 693 8427
Marje.Kask@oiguskantsler.ee